

LONDEN EN PARIJS BESLISSEN DE TOEKOMST VAN EU BUITENLAND- EN DEFENSIEBELEID, NIET DE NEDERLANDSE VERKIEZINGEN

LOUISE VAN SCHAIK

Terwijl de kiezer zich druk maakt over de overdracht van zeggenschap op sociaaleconomische dossiers, is het verzet tegen meer buitenlandbeleid en defensie via de EU veel minder groot. Ook politieke partijen zijn vaak bereid stappen in die richting te zetten. Dat is al jaren het geval en toch verandert er niet veel. We vroegen aan Louise van Schaik hoe dat komt. Wat blijkt: wij kunnen wel kiezen, maar de beslissingen worden in dit geval toch echt elders genomen.

De Nederlandse kiezer heeft relatief weinig moeite met het overdragen van bevoegdheden aan Brussel op het gebied van buitenlandbeleid, zo blijkt uit het opinieonderzoek van Maurice de Hond in opdracht van Instituut Clingendael. Een kleine meerderheid (52%) is er voorstander van dat defensiebeleid in Brussel geregeld wordt. Een iets kleinere groep geeft aan dat dit ook voor buitenlandbeleid mag (48% voor, 45% tegen). Geen grote aantallen, maar in vergelijking tot andere beleidsterreinen (gezondheidszorg 10% voor, 87% tegen of sociaal beleid 19% voor, 76% tegen) is deze uitslag zonder meer opvallend. Terwijl de integratie op tal van onderwerpen met weinig draagvlak onder de Nederlandse bevolking doorgaat, staat in de praktijk het nationale veto op defensie en buitenlandbeleid voor EU-besluiten nog recht overeind.

Als de EU standpunten wil innemen op het terrein van de buitenlandse politiek, kan iedere lidstaat een blokkade opwerpen. Ook Nederland maakt hier gebruik van. Nederland blokkeerde lang de uitbreidingsonderhandelingen met Servië, omdat het niet tevreden was over de samenwerking met het Joegoslaviëtribunaal. En de - mede door de PVV gevoede - bijna onvoorwaardelijke steun van Nederland aan Israël maakte het lastig voor de EU om posities in te nemen over het conflict in het Midden-Oosten.

Ondanks het feit dat Nederland zijn veto niet schuwt, was ons land bij eerdere herzieningen van de EU-verdragen wel voorstander van besluitvorming bij meerderheid van stemmen op het terrein van buitenlandse politiek. Er is vanuit Den Haag ook veel steun voor de versterking van de infrastructuur voor EU-buitenlandbeleid met een eigen Hoge Vertegenwoordiger (Ashton), de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) en het Europees postennetwerk met verantwoordelijkheid voor buitenlandse politiek. De Nederlandse regering benadrukt nog steeds regelmatig het belang van het spreken met één Europese stem.

Het zijn vooral de grote landen, met name het Verenigd Koninkrijk (VK) en Frankrijk, die tegen verdere Europeanisering van het buitenlandbeleid zijn. Wat is hun permanente positie met veto in de VN Veiligheidsraad nog waard als zij daar Europese posities dienen te verdedigen, die mogelijk strijdig zijn met hun eigen voorkeur? Stel dat een EU-meerderheid bijvoorbeeld vóór militair ingrijpen in Syrië of Noord-Korea is, terwijl het VK en Frankrijk dit niet zijn. Kan dan vervolgens verwacht worden dat zij deze Europese positie toch met verve verdedigen in de VN en er vervolgens ook militair een beroep op hen kan gedaan worden? Het zijn immers de enige twee Europese landen met een serieuze militaire capaciteit. Het is dus niet raar dat het VK en Frankrijk dwarsliggen om >

> meer internationaal beleid via Brussel te regelen. Zij hebben ook het meest te verliezen.

De pleidooien van sommige partijen voor verdere afstemming zijn heel begrijpelijk, want gunstig voor Nederland, maar in de praktijk zijn ze weinig haalbaar. Zelfs als het VK en Frankrijk hun permanente zetels in de VN opgeven ten gunste van een Europese zetel, zoals voorgesteld door onder andere de PvdA en D66, zou Europa nog steeds sterk afhankelijk zijn van het Britse en Franse leger. Tenzij deze strijdmachten opgaan in een Europese krijgsmacht, zoals voorzien in het verkiezingsprogramma van GroenLinks.

Nederland heeft veel te winnen bij een geloofwaardig en effectief EU-buitenlandbeleid.

Die Europese krijgsmacht lijkt nog verder weg te liggen. Over materieel en geld vallen misschien nog wel afspraken te maken, maar als het om manschappen, en dus mensenlevens gaat, ligt dit anders. Ook het probleem van mogelijk 'freeridersgedrag' van EU-landen met betrekking tot de financiering van een dergelijk leger (zie artikel Margriet Drent elders in deze uitgave) duikt onmiddellijk op. Bij de inzet van Nederlandse militairen in het buitenland wordt nu nog gestreefd naar brede steun in de Tweede Kamer (al is dat formeel niet nodig). In Brussel mag het Europees Parlement enkel advies geven. Met betrekking tot de democratische verantwoording zou er dus ook nog het één en ander te repareren zijn.

In Nederland bestaat niet bij alle partijen de bereidheid om Nederlandse militaire middelen beschikbaar te stellen om EU-posities kracht bij te zetten. De PVV is zelfs geheel tegen gezamenlijke EU-standpunten. Toch is het misschien nog naïefer om te veronder-

Kan Europa economisch sterk zijn zonder in militair opzicht wat voor te stellen?

stellen dat Nederland zelf nog veel kan betekenen internationaal. Het lijkt wellicht geen probleem dat wij geringe invloed hebben op diplomatieke pogingen om te voorkomen dat Iran of Noord-Korea nucleaire wapens ontwikkelt, laat staan als zij deze inzetten. Maar internationale escalaties bedreigen potentieel ook onze welvaart; denk bijvoorbeeld aan de gevolgen voor de olieprijs en het op gang komen van migratiestromen. Wij weten niet hoe kwetsbaar wij zijn zonder de bescherming van onze trans-Atlantische partner, de VS, die nu nog via de NAVO geregeld is. Ook dit bondgenootschap staat overigens onder druk als gevolg van uiteenlopende belangen en uitblijvende Europese investeringen in defensiecapaciteit.

Kan Europa economisch sterk zijn zonder in militair opzicht wat voor te stellen? Landen als de VS, China en Rusland lijken te denken dat de twee nauw met elkaar verbonden zijn. Het is dan ook de vraag of Europa zonder een vergelijkbare combinatie van

economische en militaire macht kan. Op dit moment houden het VK en in mindere mate Frankrijk nog krampachtig vast aan hun grootmachtstatus. Dit maakt het voor andere EU-lidstaten, inclusief Nederland, vrijwel onmogelijk om verdere Europese samenwerking vorm te geven.

Nederland heeft dus veel te winnen bij een geloofwaardig en effectief EU-buitenlandbeleid en het zijn vooral de grote landen die dit om al dan niet begrijpelijke redenen trainen. Daarom is het de vraag of er voor de Nederlandse kiezer op dit onderwerp veel te kiezen valt, ook al is het opgeven van het nationale veto in EU-verband ook voor ons land niet geheel zonder risico's. Op papier lopen de standpunten van de partijen uiteen. De PvdA, het CDA, D66 en ChristenUnie zijn voorstander van meer defensiesamenwerking in de EU en GroenLinks is dus zelfs voor een Europees leger. De SP en PVV zien defensiebeleid vooral als nationale aangelegenheid en de VVD benadrukt de aanvullende rol van de NAVO op politiek, militair en diplomatiek terrein. Aan u de keuze, maar de echte beslissing over verdergaande Europese samenwerking op het gebied van defensie en buitenlandbeleid zal in Parijs en Londen worden genomen.

